

NOVÁ
STRATÉGIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO VYUŽÍVANIA
LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA

ZVOLEN, JÚN 2019

NOVÁ STRATÉGIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO VYUŽÍVANIA LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA

Predkladá:

ODBORNÁ PLATFORMA: „ZACHRÁŇME LESNÉ BOHATSTVO SLOVENSKA“

Členovia platformy:

RADA ZDRUŽENÍ VLASTNÍKOV NEŠTÁTNYCH LESOV SLOVENSKA

J. Kráľa 14, 960 01 Zvolen

LESY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, ŠTÁTNY PODNIK

Námestie SNP 8, 975 66 Banská Bystrica

VOJENSKÉ LESY A MAJETKY, ŠTÁTNY PODNIK

Lesnícka 23, 962 63 Pliešovce

SLOVENSKÁ LESNÍCKA KOMORA

Študentská 20, 960 01 Zvolen

ZVÄZ SPRACOVATEĽOV DREVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

T. G. Masaryka 24, 960 53 Zvolen

ODBOROVÝ ZVÄZ DREVO, LESY, VODA

Osadná 268/6, 831 03 Bratislava

PEFC SLOVENSKO

T. G. Masaryka 24, 960 53 Zvolen

Zvolen, jún 2019

OBSAH

Charakteristika a hlavný cieľ	4
1. Úvod	5
2. Kritická analýza starostlivosti o lesy na Slovensku, s osobitným dôrazom na silné a slabé stránky „Starostlivosti o lesy“	9
3. Strategické ciele do roku 2030.....	18
4. Implementácia strategických cieľov	22
5. Opatrenia na realizáciu cieľov stratégie	35
6. Návrh časového harmonogramu implementácie strategických cieľov	38
7. Záver.....	41
Použité literárne zdroje	43

CHARAKTERISTIKA A HLAVNÝ CIEĽ

Charakteristika:

Návrh stratégie vychádza z globálnej stratégie PEFC (Rada pre vzájomné uznávanie lesných certifikačných schém), ktorej zmysel formuluje:

Vízia:

"Svet, ktorý oceňuje plný prínos udržateľných lesov"

Poslanie:

"PEFC sa zaviazal k odblokovaniu a budovaniu plného prínosu lesov pre trvalo udržateľný svet"

Hlavný cieľ:

Stanoviť strategické ciele a nástroje zabezpečujúce dlhodobé a konsolidované využívanie lesného bohatstva Slovenska v súlade s celosvetovými a európskymi dohovormi, súvisiacimi s lesmi.

Takýmto spôsobom zastaviť nič neriešiaci a trvalo sa stupňujúci konflikt medzi ochranou prírody a lesníctvom na Slovensku, vedúci k stálemu zhoršovaniu stavu slovenských lesov a tým zabezpečiť ich nezastupiteľnú úlohu pre dosiahnutie uhlíkovej neutrality.

1. ÚVOD

Pestrosť a kvalita existujúcich obnoviteľných prírodných lesných zdrojov pri ich zodpovednom obhospodarovaní a využívaní, vytvára pre celú občiansku spoločnosť a pre hospodárstvo SR dôležité konkurenčné výhody pre budúcnosť. Jasne to dokumentujú aj globálne strategické dokumenty celosvetového, alebo európskeho formátu ako napr. OSN 2030 Agenda pre trvalo udržateľný rozvoj, Zelená (bio) ekonomika EÚ a pod.

Vzhľadom na reálny stav slovenských lesov si všetky zodpovedné nárokové skupiny a odborníci uvedomujú, že je nevyhnuté vykonať zásadné zmeny v nazeraní na ochranu, obhospodarovanie, spravovanie a využívanie lesných spoločenstiev na Slovensku. Dnes si už takmer všetci uvedomujú, že les nepredstavuje len zdroj ekologickej suroviny, či hodnoty ochrany prírody, ale rovnocenne aj hodnoty estetické, spoločenské, sociálne, environmentálne no zároveň aj ekonomické. Podľa Parížskej klimatickej dohody je celistvé a udržateľné lesné hospodárstvo najefektívnejším úložiskom emisií pre dosiahnutie klimatickej neutrality.

Treba tiež podotknúť, že stav lesov na Slovensku nie je ideálny. Týka sa to predovšetkým horských lesov, lesov s vysokým zastúpením smreka a lesov na viatych pieskoch Záhorskej nížiny. Dôvody tohto stavu možno zhrnúť do štyroch bodov:

1. Objektívny dôvod – vplyv zmeny klímy na lesy (sucho a vetrové kalamity a s nimi spojené premnoženie najmä hmyzích škodcov)
2. Chyby pri hospodárení v lesoch spôsobené:
 - Rôznym prístupom majiteľov, správcov a obhospodarovateľov lesného majetku od mimoriadne kvalitnej, environmentálne zameranej a ekologicky certifikovanej správy lesov až po neodbornú správu lesov, čo platí tak pre štátne ako aj pre neštátne lesy. Významný podiel na takomto stave má dlhodobo málo funkčná a málo profesionálna štátna správa lesného hospodárstva, cyklicky sa meniaci prístup vládnych strán k starostlivosti a využívaniu lesného bohatstva štátu s následným dopadom na stav lesov a zmeny na trhu s drevom.
 - Poklesom profesionalizmu samotného lesného personálu, lesníkov a vykonávateľov odborných prác v lese pri starostlivosti o lesy (podstatná časť lesníckych činností sa realizuje dodávateľsky a aj keď ich kvalitu možno zhodnotiť od kvalitnej až po mimoriadne nekvalitnú, treba pripomenúť, že na zhoršujúcom trende sa podpísalo zaradenie lesníctva medzi ohlasovacie voľné živnosti).
3. Chyby pri implementácii platného zákona o ochrane prírody a krajiny a to:
 - Považovanie bezzásahového režimu za základný nástroj ochrany prírody (najmä veľkoplošnej), čo spolu s tzv. „sledovaním prírodných procesov bez manažovania

predmetu ochrany prírody“ často spôsobuje najmä v lesných ekosystémoch (napr. horské lesy) zánik samotného predmetu ochrany prírody.

- Dlhodobá absencia integrovaných manažmentových plánov t. j. „Programov starostlivosti o chránené územia“, rešpektujúcich dobrú prax plánovania v lesnom hospodárstve pri tvorbe Programov starostlivosti o lesy a ich reálna implementácia. Toto je vec, o ktorej ochrana prírody iba teoretizuje a reálne ju nemá a teda ju ani neimplementuje.
- Dlhodobá neschopnosť ochrany prírody vykonať „kritickú revíziu chránených území“ a zabezpečiť skutočnú ochranu významných a cenných lesných spoločenstiev a nie iba teoretickú ochranu rozsiahlych lesných území, kde už dávno zanikol predmet ochrany prírody, alebo tam ani nikdy neexistoval.

4. Politické dôvody - dlhodobý nezáujem kompetentných rezortov a Vlády SR systémovo vyriešiť podstatu konfliktného vzťahu najmä lesníctvo – ochrana prírody, ale aj lesníctvo – verejnosť.

Tieto štyri problémy sú východiskovým základom a dôvodom, prečo na Slovensku už viac ako 20 rokov prebieha kontroverzný, konfrontačný a nič neriešiaci zápas medzi reprezentantmi lesníctva a reprezentantmi ochrany prírody. Tento konflikt sa ešte viac zdramatizoval po roku 2002 (po prijatí zákona 543/2002 o ochrane prírody a krajiny), ale aj následne po vstupe Slovenskej republiky do EÚ a vytvorení siete biotopov Natura 2000 a Chránených vtáčích území (CHVÚ), v prípade viac ako na polovici územia bez súhlasu súkromných vlastníkov lesov.

Hlavnou príčinou tohto konfliktu je rozdielny názor na to, ako sa starať o lesy na Slovensku, ako ich obhospodarovať a čo sú prioritné ekosystémové služby, ktoré les poskytuje občianskej spoločnosti.

Smutným výsledkom tohto nezmyselného boja je stále sa zhoršujúci stav lesov na Slovensku.

V tejto súvislosti sa ukazuje nutnosť vytvoriť novú **Stratégiu trvalo udržateľného využívania lesného bohatstva Slovenska**, ktorej návrh predkladáme, ako podnet na vypracovanie strategického a záväzného dokumentu, ktorý by mala prerokovať a schváliť Národná rada Slovenskej republiky a zaviazat tým Vládu Slovenskej republiky bezodkladne a systematicky realizovať schválenú stratégiu.

Tento dokument musí byť úzko previazaný s celosvetovými a európskymi dohovormi, ako sú OSN 2030 Agenda pre trvalo udržateľný rozvoj, Parížska dohoda o klimatickej zmene, Zelená

(bio) ekonomika EÚ, Nová stratégia EÚ pre lesné hospodárstvo, European Forest-based sector VISION 2040, Program NATURA 2000 (lesné biotopy) a podobne.

Súbežne musí dokument vyriešiť aj existujúcu nekompatibilitu národnej legislatívy (zákon o lesoch a zákon o ochrane prírody a krajiny) resp. národných dokumentov, súvisiacich s prírodou a lesom ako je Zelenšie Slovensko - Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, Národný lesnícky program SR a podobne.

Základným pracovným nástrojom pri príprave takejto „stratégie“ musí byť „KRITICKÁ ANALÝZA“ doterajších postupov pri obhospodarovaní a ochrane lesov na Slovensku s cieľom opraviť „vlastné chyby“ a prijať aj názor opačnej strany na úrovni PRIJATEĽNÝCH KOMPROMISOV, založených na dohode vlastníkov, obhospodarovateľov lesov a území, vedeckej obce, verejnosti a nárokových skupín.

Dôvod, prečo je nutné vypracovať „národnú stratégiu“ možno zhrnúť do troch bodov:

- zlý stav lesov,
- neproporcionálna starostlivosť o všetky významné funkcie lesov,
- nekonceptné (iba úzko rezortné) prístupy jednotlivých rezortov k lesnému bohatstvu.

Cieľom „stratégie“ musí byť:

- A. Zastaviť nič neriešiaci a trvalo sa stupňujúci konflikt medzi ochranou prírody a lesníctvom na Slovensku vedúci k stálemu zhoršovaniu stavu slovenských lesov.
- B. Definovať slabé a silné stránky starostlivosti o lesy, na ich základe určiť priority starostlivosti o lesy a v konečnom dôsledku definovať nástroje vedúce k zlepšovaniu stavu lesov na Slovensku a to najmä:
 - a) potrebné politické rozhodnutia,
 - b) nutné legislatívne zmeny,
 - c) nevyhnutné finančné mechanizmy.
- C. Realizáciou politických, legislatívnych a finančných opatrení zabezpečiť zlepšenie stavu lesov na Slovensku, s tým že lesy budú:
 - a) chránené z hľadiska biodiverzity a cieľov ochrany prírody (CHÚ a NATURA 2000),
 - b) kľúčovou zložkou pre zachytávanie a ukladanie oxidu uhličitého z atmosféry,
 - c) zdrojom ekologickej, trvalo sa obnovujúcej suroviny pre zelenú ekonomiku (drevo a produkty z dreva) a zdrojom tovarov a služieb pre zelenú ekonomiku posilňujúcich sociálno-ekonomickú štruktúru vidieckych oblastí,
 - d) zdrojom ekosystémových služieb a iných benefitov pre spoločnosť na národnej úrovni ako aj na úrovni Európskeho spoločenstva a svetovej úrovni (prírodné dedičstvo UNESCO),

e) územím, poskytujúcim priestor pre voľnočasové aktivity pre občiansku spoločnosť SR aj EÚ.

2. KRITICKÁ ANALÝZA STAROSTLIVOSTI O LESY NA SLOVENSKU, S OSOBITNÝM DÔRAZOM NA SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY „STAROSTLIVOSTI O LESY“

Výsledkom viac ako 20-ročného boja medzi lesníctvom a ochranou prírody sú obrovské straty (ekonomické, environmentálne aj sociálne) na oboch stranách, ktoré sa prejavujú nasledovne:

NEGATÍVNE dôsledky pre LESNÍCTVO:

Zhoršuje sa zdravotný stav lesov, ohrozuje sa celková stabilita lesných ekosystémov a je ohrozené trvalo udržateľné obhospodarovanie horských lesov a lesov s vysokým zastúpením smreka, v ktorých došlo k ich rozpadu.

Pritom výrazne klesajú výnosy z lesa v porovnaní s reálnym ekonomickým potenciálom lesa. Dôvodom je nulový výnos z ekosystémových služieb z environmentálnych a sociálnych funkcií lesa (za vodu, za ochranu prírody, za turistické využívanie a pod.). Naproti tomu chýbajúce financie sa kompenzujú „nevhodným“ spôsobom. Najväčšia časť tržieb lesného hospodárstva je z predaja dreva, no nevyužíva sa plne jeho trhovú hodnotu. Naopak, nevykonávaním správnych a včasných opatrení v ochrane lesa, najmä pre nesúhlas štátnej správy ochrany prírody a odpor NGO, sa pri vykonávaní náhodných ťažieb znižuje podiel kvalitných sortimentov dreva v prospech sortimentov z nižšou kvalitou.

Výrazný negatívny vplyv má aj podfinancovanie lesníctva (príklady: finančný odvod LESY SR š. p. do štátneho rozpočtu, namiesto financovania ekologického obhospodarovania lesa, dvojité zdaňovanie príjmov súkromných vlastníkov a obhospodarovateľov a odvody podielov na zisku Slovenskému pozemkovému fondu za nezistené vlastníctvo a drastické zdaňovanie lesných pozemkov miestnou samosprávou namiesto reinvestícií daní na financovanie tvorby ekosystémových tovarov a služieb, absencia priamych platieb napr. ako v poľnohospodárstve, ktoré by motivovali vlastníkov, správcov a obhospodarovateľov lesa k prírode blízkeho obhospodarovaniu lesov a pod.).

NEGATÍVNE dôsledky pre OCHRANU PRÍRODY a ŽIVOTNÉ PROSTREDIE:

Nezabezpečuje sa efektívna ochrana chránených území (CHÚ) národného ani európskeho a svetového významu, či už z objektívnych alebo subjektívnych dôvodov. Ochrana prírody ako aj realizácia ochrany biotopov európskeho významu a vtáčích území a lokalít svetového dedičstva UNESCO sa realizuje často iba formálne (bezzásahový režim, formálne sledovanie prírodných procesov bez korigovania nepriaznivého stavu chránených biotopov, bez predchádzania zániku chránených rastlín či úhynu chránených živočíchov, absencia manažmentových plánov CHÚ, formálny reporting, atď.), čo v konečnom dôsledku často

vedie nie k ochrane ale ku „likvidácii“ vzácnych častí prírody, k deštrukcii chránených biotopov, zániku nálezísk chránených rastlín a ku úhynu chránených živočíchov.

Pritom výrazne narastajú náklady na ochranu prírody (štátny rozpočet, finančné zdroje EÚ a iných finančných mechanizmov pomoci napr. LIFE, Švajčiarsky, Nórsky finančný mechanizmus), ktoré sú však často vynakladané neúčelne a neefektívne, lebo nezabezpečujú aktívnu ochranu prírody, ale iba pasívne sledovanie biologických a ekologických procesov v krajine, čo je pri vynakladaných finančných prostriedkoch na celý chod ochrany prírody a ochrany životného prostredia (ŽP), veľmi slabý výsledok. Značná časť CHÚ bola vyhlásená na veľkých plochách, vychádzajúc z konceptu veľkoplošných chránených území, založených v minulom režime bez súhlasov a dohôd so súkromnými vlastníckmi, ktoré ani vtedy, ani dnes nespĺňajú kritériá veľkoplošných CHÚ a tak isto majú veľké ochranné pásma, ktoré nemajú podstatný význam pre samotnú ochranu CHÚ. V týchto územiach sa tým vytvárajú zbytočné konflikty medzi záujmami vlastníkov, užívateľov pôdy v chránených územiach a ochranou prírody (štátnou i mimovládnu), keďže les je pri plnení všetkých celospoločenských funkcií aj predmetom súkromného vlastníctva občanov nášho štátu, ktoré je garantované Ústavou Slovenskej republiky, a tiež to, že dodnes krivdy spáchané na týchto občanoch v minulosti formou bezplatného scudzenia alebo brania úžitku zo súkromného majetku a jeho zaťaženia vecnými bremenami z titulu ochrany prírody bez ich súhlasu, neboli doteraz úplne odstránené.

Nezanedbateľný pre stav lesov je tak fakt, že štátne orgány ochrany prírody na Slovensku dlhodobo (minimálne od vzniku Slovenskej republiky) sú v konflikte so súkromnými vlastníckmi lesov, keď štátna správa ochrany prírody nerešpektuje (ignoruje) vlastnícke právo veľkej časti občanov Slovenskej republiky. Ide o to, že chránené územia národného a európskeho významu, ako aj lokalít svetového dedičstva UNESCO, vyhlásené na lesných pozemkoch v minulosti a aj v súčasnosti, ignorujú vlastnícke práva k lesným pozemkom. Najzásadnejšia politická chyba nastala v procese negociácie vstupu SR do EÚ a prijatia záväzkov SR voči EÚ v oblasti ochrany prírody aj na súkromnom majetku bez predchádzajúcich súhlasov a dohôd s vlastníckmi pôdy.

Slovenská republika a jej výkonné zložky rezortu životného prostredia, zodpovedné za ochranu prírody nedostatočne komunikovali, resp. len formálne komunikovali s vlastníckmi lesov pri príprave vyhlasovacieho procesu CHÚ a to aj napriek proklamovanému dialógu so zúčastnenými stranami v rámci „Zelenej tripartity“, uvedenej v aktuálnom Programovom vyhlásení Vlády SR. Vyhlasujú CHÚ bez súhlasu vlastníkov pôdy a v konečnom dôsledku nemajú záujem a nechcú platiť „reálnu cenu“ za obmedzenia, ktoré vlastníckmi lesa vyhlásením CHÚ spôsobia.

Legislatívne riešenia, prijaté v poslednom období (legislatíva prijatá po roku 2012), sú technicky správne, ale obsahovo nie sú napĺňané a ich realizácia „beží stále v starých koľajach“.

Chýbajú minimálne štyri hlavné parametre:

- A. CHÚ nemôže byť vyhlásené bez súhlasu vlastníka pozemkov.
- B. Ak má vlastník pozemkov súhlasiť s vyhlásením svojich pozemkov za súčasť CHÚ, musí dostať „objektívne“ stanovené kompenzácie (nie fiktívne stanovenú podhodnotenú náhradu).
- C. Vlastník pozemkov nemá žiadať „štát“ o kompenzáciu obmedzení, ale štát musí vlastníkovi ponúkať adekvátnu kompenzáciu. CHÚ teda možno vyhlásiť iba vtedy, keď štát finančne alebo inak kompenzuje vlastníkovi obmedzenia v takom rozsahu, s ktorým vlastník súhlasí. Byrokratické a administratívne náročné procesy „žiadania kompenzácie“, ktoré štát uvalil na vlastníka pôdy, sú neprijateľným postupom.
- D. Štát formálne deklaruje v legislatíve, že bude vysporiadávať aj všetky „historické krivdy“, t. j. zaťaženie pozemkov vecným bremenom vyhlásenia národných parkov a iných chránených území v rozpore s medzinárodnými štandardami bez súhlasu vlastníka formou kompenzácie vlastníkom lesov aj v CHÚ vyhlásených v minulosti. Reálne to však štát nerobí „automatickým režimom“ t. j. sám od seba neposiela vlastníkom lesných pozemkov ponuku na kompenzácie. Štát to robí iba tam, kde nastal silný tlak vlastníkov pozemkov na kompenzáciu. Zo strany štátu to nie je správne. Štát vyhlásil na súkromných pozemkoch vlastníkov lesov CHÚ bez ich súhlasu a preto štát musí „proaktívne“ toto „porušenie Ústavy SR“ vyriešiť adekvátnou kompenzáciou.

Všetky uvedené skutočnosti výrazne narušujú dôveru vlastníkov lesných pozemkov k proklamatívne tvrdeniu štátu, že má záujem o vysporiadanie tejto „dlhoročnej disproporcie“. To iba dynamizuje odpor vlastníkov lesných pozemkov k ochrane prírody a výrazne zhoršuje „negociačnú“ pozíciu štátu pri riešení tohto problému aj pri snahe vyhlasovať nové CHÚ.

SLABÉ A SILNÉ STRÁNKY s pohľadu starostlivosti o lesné bohatstvo štátu

LESNÍCTVO (súčasný stav)

SLABÉ STRÁNKY	SILNÉ STRÁNKY
<ol style="list-style-type: none">1. Konzervatívny prístup k akýmkoľvek potrebným zmenám v lesníckych činnostiach a pri hľadaní kompromisov súvisiacich s logickými požiadavkami verejnosti na les.2. Klesajúci záujem o skutočné prírodné hodnoty v lese okrem dreva a poľovníctva.3. Dlhodobovo veľmi slabý výkon štátnej správy lesného hospodárstva a to na všetkých úrovniach štátnej správy LH (absencia samostatnej štátnej správy, veľmi slabé technické vybavenie štátnej správy, nízka odbornosť, slabá iniciatíva pri riadiacej a kontrolnej činnosti, žiadna motivácia).4. Formálny prístup k procesu Národného lesníckeho programu SR – chýbajúca pravidelná komunikácia, konzultácia a výmena informácií medzi lesným hospodárstvom (LH) a súvisiacimi sektormi prostredníctvom vhodného mechanizmu (okružle stoly)5. Výrazné podfinancovanie lesníckeho sektoru, znásobené ročným finančným odvodom LESY SR š. p. do štátneho rozpočtu, dvojitým zdanením príjmov urbárov, zdaňovaním lesných pozemkov na území NP a CHU európskeho a národného významu a pod.6. Nedoriešené vzťahy medzi štátnymi organizáciami LH a súkromnými vlastníkami pri obnove vlastníckych a užívacích vzťahov k pôde znásobené dramatickým zvyšovaním pôdy s nezisteným vlastníctvom ukončovaním procesov zápisov registrov obnovej evidencie pôdy.	<ol style="list-style-type: none">1. Stáročná história lesníckeho stavu a z toho prameniace skúsenosti a poznatky.2. Existencia relevantných politických dokumentov a legislatívy (na európskej i národnej úrovni) na zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti lesnícko-drevárskeho sektora.3. Ekologické plánovanie lesníckych aktivít, ktoré sa nepretržite uplatňuje viac ako 200 rokov (trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov) a z toho prameniaca permanentný nárast výmery lesov na Slovensku.4. Lesnícke územia s vysokými ekologickými hodnotami vznikali v predchádzajúcich storočiach najmä zásluhou lesníkov.5. Vzťah k prírode ako k ekologickému komplexu.6. Obhospodarovanie lesa má priamy pozitívny vplyv na biodiverzitu a dokáže ju cielene zvyšovať dokonca oproti prirodzenému stavu a udržiavať navzdory prírodným procesom.7. Orientácia lesníckej praxe na uplatňovanie prírode blízkeho obhospodarovania lesov (PBOL).8. Uplatňovanie funkčne diferencovaného obhospodarovania lesov s prevládajúcimi ekologickými a sociálnymi funkciami so zámerným posilňovaním jednej alebo viacerých vybraných ekosystémových služieb prostredníctvom programu starostlivosti o lesy.9. Zachytávanie a ukladanie oxidu uhličitého z atmosféry - najefektívnejšie úložisko

<p>7. Ťažká vymožitelnosť úhrady škody na lesnom majetku a úhrad za obmedzenie vlastníckych práv (líniové stavy, vodárenské spoločnosti, zber húb a lesných plodov a pod.)</p> <p>8. Slabá podpora lesníctva od vedeckých autorít.</p> <p>9. Nízka kvalita vykonaných prác súvisiaca s ich nízkym ohodnotením, ktoré vyplýva z minimalizácie nákladov na realizáciu jednotlivých výkonov z titulu nutnosti využívania kritéria „najnižšej ceny“ v procese verejného obstarávania (často nekvalifikovanými alebo málo kvalifikovanými dodávateľmi - SZČO).</p> <p>10. Slabá mediálna komunikácia o význame a prínosoch lesníctva k verejnosti, keď, tak prevažne v odborných médiách.</p> <p>11. Nekoncepčný prístup k využívaniu poľnohospodársky nevyužívanej, opustenej pôde zasiahnutej sekundárnou sukcesiou (vrátane tzv. bielych plôch).</p>	<p>emisíí.</p> <p>10. Existencia stabilizovanej vedecko-výskumnej rezortnej inštitúcie pre výskum lesov s akreditovanými pracoviskami/laboratóriami.</p> <p>11. Dobrovoľná certifikácia lesov zabezpečujúca trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov v zmysle zásad vyváženosti všetkých troch pilierov trvalo udržateľnosti.</p>
--	---

OCHRANA PRÍRODY (súčasný stav)

SLABÉ STRÁNKY	SILNÉ STRÁNKY
<p>1. Absencia zodpovednosti ochrany prírody za stav lesov na Slovensku (deklarujú svoje pozície k lesným spoločenstvám, ale reálne za ochranu lesov nie sú zodpovední).</p> <p>2. Ochrana prírody na Slovensku je založená na reštrikciách (bezzásahový režim), nie na cieľoch ochrany, takýto prístup často vedie k zániku predmetu ochrany, ale aj ohrozuje samotný život ľudí na vidieku.</p> <p>3. Submisívna až vazalská pozícia štátnej správy ochrany prírody k ekologickým neziskovým organizáciám (fakticky ENGO</p>	<p>1. Silný zákon o ochrane prírody a krajiny.</p> <p>2. Vysoká spoločenská akceptácia zámerov ochrany prírody nielen na národnej ale aj na európskej a svetovej úrovni.</p> <p>3. Silné nástroje EÚ pre ochranu prírody (Natura 2000).</p> <p>4. Možnosti štátnej správy ochrany prírody regulovať alebo obmedzovať lesnícke činnosti v chránených územiach (stupne ochrany povolené a zakázané činnosti podľa stupňov ochrany - Zákona o ochrane prírody a krajiny.</p>

<p>rozhodujú za štátnu správu) a k EK.</p> <p>4. Pre väčšinu CHÚ neboli zatiaľ MŽP SR schválené programy starostlivosti o chránené územie, ktoré by obsahovali ciele ochrany a opatrenia vrátane dosahovania cieľov prostredníctvom aktívneho manažmentu podľa programov starostlivosti o lesy (§54, ods.2, písm. f zák. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny), ak boli schválené nie sú dodržiavané (PSoL CHÚ NP Poloniny).</p> <p>5. Nízka kvalita „červených zoznamov“, ktoré predstavujú hlavnú formu monitoringu biodiverzity účelovo spracovávaná s cieľom čerpania EŠIF (európske štrukturálne investičné fondy).</p> <p>6. Európska a národná sústava CHÚ sú navzájom nekompatibilné a pri vzájomnom prekrytí zaťažujú vlastníka a obhospodarovateľa lesov byrokraciou a neprehľadnosťou, pri zohľadňovaní podmienok ochrany.</p> <p>7. Nejednotné definovanie pojmu biodiverzita rôznymi subjektmi (skutočná celková rozmanitosť organizmov vs. čiastkové záujmy jednotlivých druhov).</p> <p>8. Neochota uznať potenciál manažmentu lesov v ochrane biodiverzity zo strany ochrany prírody.</p> <p>9. Ochrana biodiverzity ponechávaním lesov „bez zásahu“, najmä pozmenených s nízkym stupňom prirodzenosti, ohrozuje plnenie ich ďalších funkcií a služieb.</p> <p>10. Pokračovanie trendu zanedbávania ochrany a následného rozpadu ihličnatých a zmiešaných lesov s prevládajúcim zastúpením smreka v CHÚ s negatívnymi dopadmi na ochranu druhov (napr. hlucháň) a biotopov.</p> <p>11. Presadzovanie konceptu divočiny – viaceré</p>	<p>5. Vysoký dispozičný objem finančných prostriedkov štátu (ŠR) a EÚ (eurofondy) na rôzne činnosti (aj projektové) súvisiace s ochranou prírody.</p> <p>6. Mediálna podpora, podpora vedeckých autorít.</p> <p>7. Ochrana prírody ako pevný základný predpoklad verejnosťou požadovaných voľnočasových aktivít realizovaných v lesoch (eko-turizmus, prírodný turizmus, zážitkové poznávanie a učenie – vzdelávanie)</p>
---	---

<p>mimovládne organizácie presadzujú myšlienku, že bezzásahovosť je dôležitejšia ako biodiverzita, čím je ovplyvnená aj časť štátnych ochrancov prírody.</p> <p>12. Lesy v CHÚ odumreté v dôsledku pôsobenia škodlivých činiteľov a so zákazom odstránenia kalamitného dreva sa stali primárnym zdrojom CO₂ do atmosféry, čím prispievajú ku klimatickej zmene.</p> <p>13. Nedostatok finančných prostriedkov na kompenzovanie obmedzení vyplývajúcich zo záujmov ochrany prírody na lesnom majetku súkromných a štátnych vlastníkov.</p> <p>14. Neochota pri vyhlasovaní a prehodnocovaní chránených území ako významných území národného, európskeho alebo svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, pri zonácii národných parkov a iných cenných území v maximálnej miere rešpektovať vôľu súkromných vlastníkov pôdy. Pričom primárnou cestou nie je aktívne zapájanie lokálnych vlastníkov do všetkých, aj následných procesov ochrany prírody v podobe zabezpečovania opatrení manažmentu krajiny najmä na základe zmluvnej starostlivosti súkromnými obhospodarovateľmi pôdy založenú na jasných, v zmluvách upravených pravidlách.</p> <p>15. Absencia seriózných analýz definujúcich ohrozenie prírody nielen hospodárskou činnosťou v lesoch, ale aj verejnými aktivitami (turistika, šport, rekreácia, motorizmus) a ich uplatňovanie pri tvorbe dokumentov ochrany prírody.</p>	
---	--

SPRACOVANIE DREVA (súčasný stav)

SLABÉ STRÁNKY	SILNÉ STRÁNKY
1. Formálny prístup k Národnému programu využitia potenciálu dreva Slovenskej	1. Moderný a dobre rozvinutý celulózo-papierenský priemysel. Pridaná hodnota celulózo-papierenského priemyslu je vysoko

<p>republiky.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Nízka pridaná hodnota lesnícko-drevárskeho sektora v porovnaní s inými odvetviami národného hospodárstva. 3. Nízke investície do spracovateľských kapacít drevospracujúceho priemyslu s vysokou pridanou hodnotou spôsobený nestabilnou situáciou v lesníctve. 4. Nízky dopyt po určitých sortimentoch surového dreva. 5. Vysoký export surového dreva a reziva bez vyššej pridanej hodnoty. 6. Nevyhovujúce logistické vzťahy medzi producentmi dreva a výrobnými odvetviami drevospracujúceho priemyslu. 7. Väčšina drevárskeho priemyslu je orientovaná na porez surového dreva a následný export reziva bez jeho vyššej pridanej hodnoty. 8. Zvýšený konkurenčný boj o drevo ako surovinu, najmä v odvetviach vyrábajúcich drevené veľkoplošné materiály a celulózu kvôli rastúcemu dopytu po obnoviteľnej energii – narúšanie trhu s drevom poskytovaním dotácií na využívanie biomasy na energetické účely. 	<p>nad priemerom v národnom hospodárstve.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Existencia výskumnej Technologickej platformy lesnícko-drevárskeho sektora (FTP) a strategického výskumného programu FTP, zameraného na zvyšovanie konkurencieschopnosti sektora prostredníctvom vývoja inovatívnych produktov a služieb, ako aj na efektívnejšie využívanie surovín a energie. 3. Možnosti drevárskych podnikov investovať do zvyšovania spracovania dreva s vyššou pridanou hodnotou priamo na Slovensku.
--	---

Občania SR a občania EÚ chcú, aby lesy boli prístupné pre všetkých a aby boli cenné biotopy, resp. rastliny a živočíchy chránené tak, aby sa zachovali aj pre budúce generácie. Takúto službu (spoločenskú objednávku) vie lesníctvo občanom SR a EÚ zabezpečiť s tým, že sa o lesné biotopy bude starať a bude ich chrániť resp. zlepšovať ich nepriaznivý stav. Toto je služba, za ktorú už v súčasnosti platí SR a EÚ obrovské objemy peňazí, ale nie tým, ktorí to dokážu reálne zabezpečiť t. j. vlastníkom a správcom lesov, ale platia za to tým, ktorí im len sľubujú, že to zabezpečia, ale nerobia pre to nič (t. j. štátna ochrana prírody a NGO). Nemajú na to ani reálne nástroje. Majú však väčšiu podporu verejnosti a okrem toho aj legislatívne a psychologické „zbrane“, ktoré využívajú viac na boj s lesníkmi, ako na zabezpečovanie ochrany prírody, (napr. lesníkom nedovolia realizovať opatrenia na ochranu lesa proti lykožrútovi a výsledkom nie je zachránený les, ale uschnutý a rozpadnutý cenný horský les

napr. predčasný rozpad cenných horských smrečín v TANAPe, uschnutý 700-ročný, prísne chránený limbový les v Tichej doline atď.).

Ochrana lesných biotopov je teda reálna služba, ktorú chcú občania SR a EÚ a chcú za ňu aj zaplatiť. Jej dodávateľom by mal byť odvetvie manažmentu a ochrany lesných ekosystémov a skutočným realizátorom vlastníci a správcovia lesov v spolupráci s odborníkmi z lesníctva a ochrany prírody. S financovaním tejto služby na Slovensku nemôže byť zásadný problém, lebo reálne finančné zdroje už existujú (MŽP SR). Znamená to, že ak by sa finančné prostriedky vynakladané v SR na „fiktívnu“ ochranu prírody presmerovali do spoločného odborného zoskupenia t. j. odvetvia pracovne nazvaného „manažment a ochrana lesných ekosystémov“, ktoré by využívalo stáročnú skúsenosť lesníkov pri ochrane lesných biotopov a poznatky modernej vedy a výskumu v oblasti lesníctva a ochrany prírody, dala by sa zabezpečiť „skutočná ochrana“ vzácnych častí slovenskej prírody v lesných biotopoch v efektívnom spojení s trvalo udržateľným obhospodarovaním slovenských lesov za rovnaký objem finančných prostriedkov, aké v súčasnosti plynú do lesníctva a ochrany prírody z prostriedkov ŠR SR a z Programov EÚ.

Výstupom z kritickej analýzy je zoznam strategických cieľov, ktoré je nutné realizovať v časovom horizonte do roku 2030.

3. STRATEGICKÉ CIELE DO ROKU 2030

CIEĽ 1: DEFINOVANIE DLHODOBEJ ŠTÁTNEJ POLITIKY PRE OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA

Vytvorenie jednotnej štátnej politiky pre ochranu lesa a trvalo udržateľné využívanie lesného bohatstva SR, s pracovným názvom „ŠTÁTNA POLITIKA PRE OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA“, ktorá bude mať dlhodobú platnosť (napr. do r. 2050) a najmä bude záväzná pre všetky zložky exekutívy (rezorty, úrady, inštitúcie) bez výnimky.

CIEĽ 2: VYTVORENIE JEDINÉHO RIADIACEHO CENTRA (REZORTU) PRE MANAŽMENT LESNÉHO BOHATSTVA

Integrácia riadiacich a exekutívnych mechanizmov súvisiacich so starostlivosťou o lesné bohatstvo Slovenska pod jeden samostatný rezort (nové ministerstvo).

CIEĽ 3: VYTVORENIE JEDNOTNÉHO ZÁKONA NA OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA

Vytvorenie a schválenie jediného, vzájomne zosúladeného legislatívneho predpisu garantujúceho adekvátnu starostlivosť o lesné bohatstvo SR vo všetkých rozhodujúcich záujmových oblastiach – ochrany prírody, ochrany lesa, ochrany a poskytovania všetkých rozhodujúcich ekosystémových služieb, ktoré občania od lesa očakávajú.

CIEĽ 4: DEFINOVANIE PRIORITNÝCH FUNKCIÍ LESA A EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽIEB PRE OBČIANSKU SPOLOČNOSŤ, ALE AJ VYKONANIE ZMIEN V KATEGORIZÁCII LESOV A STAROSTLIVOSTI O TIETO LESY

Rešpektovanie významu lesa v krajine a jeho dôležitosť pre celú občiansku spoločnosť, vyžaduje určiť ktoré funkcie lesa sú dôležité pre občiansku spoločnosť a ktoré ekosystémové služby sú prioritné. Funkčná typizácia lesných území vyvolá súbežne aj zmenu súčasného systému kategorizácie lesov (lesy hospodárske, ochranné a osobitného určenia). Táto zmena je nutná, lebo toto členenie už nie je v súlade s reálnou praxou, najmä s požiadavkami verejnosti na les. Funkčná typizácia lesných území a nová kategorizácia lesov vyvolá potrebu zmeniť spôsob starostlivosti o lesy. Preto je nutné definovať aj spôsoby starostlivosti o jednotlivé kategórie lesov, s osobitným zreteľom na uplatňovanie „prírode blízkeho obhospodarovania lesov“. V konečnom dôsledku sa táto komplexná zmena premietne do nových programov starostlivosti o lesné územia, ale aj do finančných

mechanizmov, nutných pre implementáciu týchto programov.

CIEĽ 5: VYKONANIE KRITICKEJ REVÍZIE A NÁSLEDNÝCH ZMIEN V EXISTUJÚCEJ SIETI CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ

Aktualizácia siete CHÚ na Slovensku (kritická revízia a odborná aktualizácia) smerujúca k redukcii neúmerneho rozsahu výmer chránených území na LPF (najmä u neštátnych vlastníkov lesov) a k zosúladeniu sústavy CHÚ Európskeho a národného významu. Po aktualizácii zabezpečiť rešpektovanie prísnej ochrany cenných a významných lesných spoločenstiev, chránených rastlín a živočíchov.

CIEĽ 6: VYTVORENIE PODMIENOK PRE VZNIK STABILNÉHO VEREJNÉHO A SÚKROMNÉHO SEKTORA LESNÉHO HOSPODÁRSTVA AKO TVORCU EKONOMICKÝCH, ENVIRONMENTÁLNYCH A SOCIÁLNYCH HODNÔT NA VIDIEKU

Nutnosť vytvoriť funkčný lesnícky sektor tvorený verejnými aj súkromnými lesníckymi subjektami je rozhodujúci krok k zabezpečeniu prosperity na vidieku a k zabezpečovaniu všetkých rozhodujúcich funkcií a ekosystémových služieb, ktoré od lesných ekosystémov očakáva občianska spoločnosť. Pre tento účel je nutne nastaviť politické, legislatívne, personálne a ekonomické nástroje, ktorých výsledkom bude zastavenie vyludňovania vidieka, zvýšenie ekonomickej výkonnosti (sebestačnosti) a sociálnej stability vidieckych komunít. Ale aj napĺňanie ekonomických, environmentálnych a sociálnych hodnôt ktoré od lesa, ale aj od ich vlastníkov, správcov a obhospodarovateľov očakáva verejnosť t. j. občianska spoločnosť. Súčasťou tohto cieľa by malo byť aj vytvorenie podmienok pre fungujúce agrolesníctvo. Agrolesnícke systémy sú systémy využívania pôdy, v rámci ktorých sa na tej istej pôde spája pestovanie stromov a extenzívne poľnohospodárstvo.

CIEĽ 7: VYTVORENIE VEREJNÝCH POLITÍK, PODPORUJÚCICH VYUŽÍVANIE DREVA AKO EKOLOGICKEJ, TRVALO SA OBNOVUJÚCEJ SUROVINY, VRÁTANE VEREJNÝCH POLITÍK KTORÉ ZVÝHODNIA SPOTREBU A POUŽÍVANIE DREVA VO VEREJNÝCH PROJEKTOCH OPROTI KONKURENČNÝM MATERIÁLOM Z NEOBNOVITEĽNÝCH ZDROJOV

Pri verejných politikách, zameraných na lesné bohatstvo SR, musí byť rešpektovaná a zohľadnená vysoká ekologická užitočnosť dreva ako suroviny, ktorá sa trvalo udržateľne obnovuje, je ekologická a má univerzálne použitie. Systematické využívanie nezávislých certifikačných schém lesov ako dôveryhodného, medzinárodne rešpektovaného a efektívneho spôsobu na hodnotenie procesov pri trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov.

CIEĽ 8: VYTVORENIE POLITICKÝCH A EKONOMICKÝCH PODMIENOK PRE ROZVOJ „ZELENEJ EKONOMIKY“, VRÁTANE INVOVÁCIÍ A KOMPLEXNÉHO SPRACOVANIA DREVA

Optimálny zdravotný stav lesných spoločenstiev, produkcia drevnej suroviny a iných produktov a tovary pochádzajúce z lesa ako aj ekosystémové služby zviazané so starostlivosťou o les sú rozhodujúcimi faktormi pre efektívnu „zelenú ekonomiku“ a pre jej prínosy k rozvoju vidieka.

CIEĽ 9: ZVÝŠENIE KVALITY TERCIÁLNEJ SFÉRY, SÚVISIACEJ S OCHRANOU LESNÉHO BOHATSTVA

Zvýšenie úrovne odborného školstva a vedy v oblasti ochrany prírody, lesníctva, ekológie, spracovania a využitia dreva, krajiny tvorby a pod.

CIEĽ 10: PRIEREZOVÝ CIEĽ

Pri realizácii všetkých strategických cieľov rešpektovať :

A.) OSOBITOSTI SÚVISIACE S VLASTNÍCKYMI PRÁVAMI K LESU, OSOBITNE PRI OBMEDZOVANÍ OBHOSPODAROVANIA LESNÉHO MAJETKU NAJMÄ NEŠTÁTNYCH VLASTNÍKOV

B.) RELEVANTNÉ POŽIADAVKY OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI (VEREJNOSTI - DAŇOVÝCH POPLATNÍKOV) NA EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY POSKYTOVANÉ LESOM DO VŠETKÝCH ROZHODUJÚCICH LEGISLATÍVNYCH, FINANČNÝCH A REALIZAČNÝCH NÁSTROJOV NA IMPLEMENTÁCIU „STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO VYUŽÍVANIA LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA“

C.) VÝZNAM OCHRANY PRÍRODNÝCH HODNÔT SÚVISIACICH S LESNÝMI EKOSYSTÉMAMI DEFINOVANÝCH V SPOLOČNEJ POLITIKE EÚ PRE OCHRANU PRÍRODY

D.) NEVYHNUTNOSŤ CIEĽAVEDOMÉHO A CIELENÉHO ODSTRAŇOVANIA/ZMIERŇOVANIA PRÍČIN HYNUTIA LESOV VPLYVOM KLIMATICKÝCH ZMIEN

4. IMPLEMENTÁCIA STRATEGICKÝCH CIEĽOV

ODPORÚČANÉ RIEŠENIA PRE IMPLEMENTÁCIU STRATEGICKÝCH CIEĽOV

CIEĽ 1: DEFINOVANIE DLHODOBEJ ŠTÁTNEJ POLITIKY PRE OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA

Vytvorenie jednotnej štátnej politiky pre ochranu lesa a trvalo udržateľné využívanie lesného bohatstva SR, s pracovným názvom „ŠTÁTNA POLITIKA PRE OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA“, ktorá bude mať dlhodobú platnosť (napr. do r. 2050) a najmä bude záväzná pre všetky zložky exekutívy (rezorty, úrady, inštitúcie) bez výnimky.

Odporúčané riešenie:

Štátnu politiku by mala vypracovať Vláda SR ako nadrezortný dokument a mal by byť prijatý a schválený v Národnej rade SR. V tejto štátnej politike musia byť zahrnuté všetky ciele uvedené v tomto dokumente t. j. „Cieľ 2 až 10“ a jednoznačne zadaná ich realizácia v praxi.

CIEĽ 2: VYTVORENIE JEDINÉHO RIADIACEHO CENTRA (REZORTU) PRE MANAŽMENT LESNÉHO BOHATSTVA

Integrácia riadiacich a exekutívnych mechanizmov súvisiacich so starostlivosťou o lesné bohatstvo Slovenska pod jeden rezort.

Odporúčané riešenie:

Jednotné riadenie starostlivosti o lesné bohatstvo štátu musí zastrešovať „samostatné ministerstvo“, ktoré by malo v kompetencii starostlivosť o lesy, starostlivosť o ochranu prírody a riadenie využívania surovín a produktov z lesa. Súčasne by bolo vhodné priradiť do tohto ministerstva aj starostlivosť o vodné hospodárstvo, nakoľko odvetvia súvisiace s lesom a prírodou sú úzko prepojené aj s vodným hospodárstvom a vzájomne sa intenzívne ovplyvňujú.

V tomto kontexte musí príslušné ministerstvo garantovať zabezpečovanie priaznivého stavu lesného bohatstva a jeho multifunkčné využívanie pre všetkých obyvateľov SR a EÚ. Súbežne musí garantovať aj napĺňanie princípov ochrany prírody. V rovnakom rozsahu musí zabezpečiť ochranu a využitie podzemných a povrchových vôd. Tiež musí garantovať produkciu dreva ako trvalo sa obnovujúcej, ekologickej suroviny, ale aj implementáciu princípov zelenej ekonomiky a podporu výrobkov z dreva.

K tomuto riadiacemu mechanizmu je nutné vybudovať aj adekvátny systém efektívnej a prísnej, ale hlavne jednotnej „štátnej správy“.

CIEĽ 3: VYTVORENIE JEDNOTNÉHO ZÁKONA NA OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA

Vytvorenie a schválenie jediného, vzájomne zosúladeného legislatívneho predpisu garantujúceho adekvátnu starostlivosť o lesné bohatstvo SR vo všetkých rozhodujúcich záujmových oblastiach – ochrany prírody, ochrany lesa, ochrany a poskytovania všetkých rozhodujúcich ekosystémových služieb, ktoré občania od lesa očakávajú.

Odporúčané riešenie:

Zosúladiť existujúci Zákon o ochrane prírody a krajiny a Zákon o lesoch do podoby vzájomne prepojeného legislatívneho predpisu, ktorý bude možné efektívne implementovať v praxi. Jeho súčasťou musí byť aj vytvorenie jednotnej štátnej správy zameranej na ochranu lesného bohatstva SR. Základným nástrojom implementácie zákonných opatrení musí byť PROGRAM STAROSTLIVOSTI O LESNÉ ÚZEMIE.

CIEĽ 4: DEFINOVANIE PRIORITNÝCH FUNKCIÍ LESA A EKOSYSTÉMOVYCH SLUŽIEB PRE OBČIANSKU SPOLOČNOSŤ, ALE AJ VYKONANIE ZMIEN V KATEGORIZÁCII LESOV A STAROSTLIVOSTI O TIETO LESY

Rešpektovanie významu lesa v krajine a jeho dôležitosť pre celú občiansku spoločnosť, vyžaduje určiť ktoré funkcie lesa sú dôležité pre občiansku spoločnosť a ktoré ekosystémové služby sú prioritné. Funkčná typizácia lesných území vyvolá súbežne aj zmenu súčasného systému kategorizácie lesov (lesy hospodárske, ochranné a osobitného určenia). Táto zmena je nutná, lebo toto členenie už nie je v súlade s reálnou praxou, najmä s požiadavkami verejnosti na les. Funkčná typizácia lesných území a nová kategorizácia lesov vyvolá potrebu zmeniť spôsob starostlivosti o lesy. Preto je nutné definovať aj spôsoby starostlivosti o jednotlivé kategórie lesov, s osobitným zreteľom na uplatňovanie „prírody blízkeho obhospodarovania lesov“. V konečnom dôsledku sa táto komplexná zmena premietne do nových programov starostlivosti o lesné územia, ale aj do finančných mechanizmov, nutných pre implementáciu týchto programov.

Odporúčané riešenie:

Lesné bohatstvo Slovenska vie poskytovať širokú škálu funkcií a pri vhodnom manažmente aj rozsiahlu paletu environmentálnych služieb, ekologickej suroviny, tovarov a služieb pre zelenú ekonomiku a ďalších benefitov pre občiansku spoločnosť. Podstatným z tohto pohľadu je správne určenie priorít.

Preto sa odporúča v prvej fáze zabezpečiť funkčnú typizáciu lesného územia. Funkčná typizácia lesného územia by mohla vychádzať z princípov definovaných v celoeurópskych strategických dokumentoch o ochrane lesov v Európe (MCPFE), t. j.

z Rezolúcií, prijatých na Konferenciách ministrov o ochrane lesov v Európe od roku 1989 až do súčasnosti (FOREST EUROPE). Súčasne musí funkčná typizácia vychádzať zo stanovenia spoločenskej významnosti funkcií lesov a z predpokladaných požiadaviek verejnosti, podľa nasledovných princípov:

Lesy prirodzene plnia nasledovné ťažiskové funkcie:

- vytváranie zdravého životného prostredia,
- viazanie uhlíka,
- regulácia kolobehu vody v prírode,
- pôdotvorný proces,
- produkčný proces.

Správne obhospodarované lesy poskytujú následné environmentálne orientované funkcie celospoločenského významu a ekosystémové služby pre komunity a spoločenské skupiny:

- A.) Funkcie v celospoločenskom záujme, ktoré možno označiť za prioritné (ochranné funkcie lesa - voda, pôda, vzduch, ochrana krajiny, ochrana prírody)
- B.) Funkcie a služby naplňajúce špecifické záujmy spoločenských skupín (ekosystémové služby pre nárokové skupiny)
- C.) Produkčná funkcia lesa vyúsťujúca do surovín, produktov, tovarov a služieb, naplňujúce ekologicko-ekonomicko-sociálne požiadavky globálnych, národných, regionálnych aj lokálnych záujmových skupín a komunít.

Vzhľadom na uvedené charakteristiky a členenia, bolo by vhodné rozdeliť lesné územia do troch funkčných typov:

TYP „A“: Lesy naplňajúce svojimi funkciami a službami globálno-spoločenské požiadavky

TYP „B“: Lesy naplňajúce svojimi funkciami a službami občiansko-skupinové záujmy

TYP „C“: Lesy plniace svojim produkčným potenciálom ekologicko-ekonomicko-sociálne nároky komunít (suroviny a produkty z lesa)

Nová kategorizácia lesov by mala v plnom rozsahu odrážať navrhnutú funkčnú typizáciu lesného územia. Súčasne by mala rešpektovať aj existujúce medzinárodné smernice a dokumenty, najmä príslušné rezolúcie prijaté v rámci ministerského procesu MCPFE v Európe. Lesníctvo by malo pri zmene kategorizácie lesov využiť najmä Rezolúcie prijaté na Viedenskej Ministerskej konferencii o ochrane lesov v Európe (MCPFE) v roku 2003 (osobitne Rezolúcia č. 4 Ochrana a zvyšovanie biologickej diverzity lesov v Európe).

Z uvedeného vyplýva návrh troch kategórií (resp. podkategórií) lesov:

A. Lesy chránené a ochranné

- a. Lesy slúžiace pre ochranu prírody (biodiverzita)
 - lesy bez aktívneho zásahu
 - lesy s obmedzeným hospodárením
 - ochrana biodiverzity aktívnym hospodárením
- b. Lesy slúžiace pre ochranu krajiny (CHKO, biosférické rezervácie)
- c. Lesy zabezpečujúce ochranné funkcie

B. Lesy pre ekosystémové služby - zabezpečujúce služby požadované obyvateľmi

- a. Rekreačia, oddych, regenerácia
- b. Zdravotno-hygienické účely
- c. Šport a turistika
- d. Poľovníctvo
- e. Výchova a vzdelávanie
- f. Veda a výskum
- g. Agrolesníctvo
- h. Líniové stavby
- i. Iné aj komerčne orientované požiadavky

C. Lesy produkčné, polyfunkčné, prioritne určené na produkciu dreva, ako aj tovarov a služieb pochádzajúcich z lesa

Pre každú kategóriu lesa, resp. podkategóriu sa musí nadefinovať hlavný cieľ starostlivosti, a definovať spôsob jeho implementácie vo forme samostatného „Programu starostlivosti o lesné územie“. V súlade s novou funkčnou typizáciou lesných území a novou kategorizáciou lesov, by mali existovať nasledujúce tri typy programov:

- Program starostlivosti o chránené a ochranné lesy
- Program starostlivosti o lesy plniace ekosystémové služby požadované obyvateľmi
- Program starostlivosti o lesy produkčné-polyfunkčné

Všetky lesy, bez ohľadu na kategórie musia byť trvalo udržateľne obhospodarované tak, aby sa zabezpečil trvalo priaznivý stav lesných ekosystémov. V tomto smere je dôležitou úlohou vytvorenie záväzných metodických postupov pre „prírode blízke obhospodarovanie lesov“, zabezpečujúce udržanie, resp. zlepšovanie prirodzenosti lesov, ich dobrý zdravotný stav a vitalitu, zvyšovanie zásob uhlíka v lesných ekosystémoch a ich adaptáciu k predpokladaným dosahom klimatickej zmeny, a to tak v lesoch určených na produkčné účely, ako aj v lesoch určených na plnenie ekosystémových služieb pre občanov, či v lesoch plniacich globálno-spoločenské požiadavky. Implementácia prírode blízkeho obhospodarovania lesov musí byť

zabudovaná do „Programov starostlivosti o lesné územia“. Po vykonaní kritickej revízie existujúcej siete chránených území (Cieľ 5) sa dá očakávať potvrdenie lesov bez aktívneho zásahu do 5 % lesného územia (cca 100 tis. ha).

Vyššie uvedené zmeny, automaticky vyvolávajú nutnosť komplexne reformovať aj súčasnú „hospodársku úpravu lesov“ ako vedný odbor, ale aj ako praktickú činnosť (ciele, metódy, postupy a pod.).

Financovanie starostlivosti o jednotlivé kategórie lesov sa musí riadiť nasledovnou zásadou. Pri lesoch chránených a ochranných, ako aj pri lesoch poskytujúcich ekosystémové služby, ten kto túto službu požaduje (objednáva), musí za túto službu aj zaplatiť (hradiť náklady spojené so starostlivosťou o konkrétne lesné územie), t. j. musí platiť princíp „kto službu objednáva ten za ňu aj platí“.

Pri lesoch produkčných, polyfunkčných sa náklady na obhospodarovanie takýchto lesov hradia z výnosov predaja tovarov a služieb, pochádzajúcich z produkčných lesov.

Podrobne je téma financovania starostlivosti o lesy rozvedená v kapitole 5. časť c.) Finančný mechanizmus.

(Pri realizácii strategických zmien pri kategorizácii lesov možno ako východiská použiť vedecko-výskumný materiál vypracovaný kolektívom autorov NLC Zvolen - Moravčík, M., a kol., 2009: Implementácia systematiky, hodnotenia a oceňovania funkcií lesa v riadiacom legislatívnom a plánovacom procese. In ČABOUN a kol.: Výskum, klasifikácia a uplatňovanie funkcií lesa v krajine. (Výskumná správa.) NLC, LVÚ Zvolen 2009)

CIEĽ 5: VYKONANIE KRITICKEJ REVÍZIE A NÁSLEDNÝCH ZMIEN V EXISTUJÚCEJ SIETI CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ

Aktualizácia siete CHÚ na Slovensku (kritická revízia a odborná aktualizácia) smerujúca k redukcii neúmerneho rozsahu výmer chránených území na LPF (najmä u neštátnych vlastníkov lesov) a k zosúladieniu sústavy CHÚ Európskeho a národného významu. Po aktualizácii zabezpečiť rešpektovanie prísnej ochrany cenných a významných lesných spoločenstiev, chránených rastlín a živočíchov.

Odporúčané riešenie:

Všeobecne musí platiť: Prísne a dôsledne chrániť najcennejšie (najvzácnejšie) územia z hľadiska ochrany prírody nachádzajúce sa na lesnom pôdnom fonde a to bez akýchkoľvek výnimiek (5. stupeň ochrany). Adekvátnymi opatreniami chrániť územia nižšej úrovne záujmu ochrany prírody (najmä 4. a 3. stupeň ochrany, územia NATURA 2000), pri tom tieto opatrenia musia byť definované v „programoch starostlivosti“ a musia byť systematicky implementované a ich efekt kontrolovaný.

V tejto súvislosti sa odporúča ako štartovacie opatrenie vykonať celoslovenskú revíziu existujúcich chránených území. Cieľom revízie musí byť rozdelenie CHÚ na tie, ktoré je nutné aj naďalej chrániť a na tie, ktoré budú so systému CHÚ vyradené preto, že už zanikol dôvod ochrany, nikdy taký dôvod neexistoval, nie je nutné územie chrániť lebo existuje dostatočné množstvo už chránených území takéhoto typu, ide o ochranné pásma veľkoplošných CHÚ (NP), ktoré sú zbytočne veľké alebo nefunkčné, atď.

Súčasne sa zefektívni a na maximálnu mieru posunie prekryv chránených území národného významu s chránenými územiami európskeho významu tak, aby CHÚ európskeho významu zahŕňali v sebe aj CHÚ národného významu.

Po vykonaní dôslednej revízie definovať reálne finančné nároky na zabezpečenie ochrany takýchto území (programy starostlivosti o chránené územia), s osobitným dôrazom na definovanie finančných prostriedkov na úhradu obmedzení, alebo ujmy pre súkromných vlastníkov lesov a finančných zdrojov pre správcov štátneho lesného majetku. Vo finančnej analýze jasne deklarovat' či SR má na „efektívnu a systémovú ochranu CHÚ“ v definovanom rozsahu dostatočné finančné zdroje. Tak, že Ministerstvo financií SR bude musieť jednoznačne zdefinovať finančné hranice štátneho rozpočtu na financovanie CHÚ pre príslušné ministerstvo, ktoré bude mať v kompetencii ochranu prírody. Toto ministerstvo bude musieť následne prispôbiť rozsah CHÚ reálnym finančným zdrojom, ktoré mu na tento účel poskytne MF SR a EÚ.

CIEĽ 6: VYTVORENIE PODMIENOK PRE VZNIK STABILNÉHO VEREJNÉHO A SÚKROMNÉHO SEKTORA LESNÉHO HOSPODÁRSTVA AKO TVORCU EKONOMICKÝCH, ENVIRONMENTÁLNYCH A SOCIÁLNYCH HODNÔT NA VIDIEKU

Nutnosť vytvoriť funkčný lesnícky sektor tvorený verejnými aj súkromnými lesníckymi subjektami je rozhodujúci krok k zabezpečeniu prosperity na vidieku a k zabezpečovaniu všetkých rozhodujúcich funkcií a ekosystémových služieb, ktoré od lesných ekosystémov očakáva občianska spoločnosť. Pre tento účel je nutné nastaviť politické, legislatívne, personálne a ekonomické nástroje, ktorých výsledkom bude zastavenie vyľudňovania vidieka, zvýšenie ekonomickej výkonnosti (sebestačnosti) a sociálnej stability vidieckych komunít. Ale aj napĺňanie ekonomických, environmentálnych a sociálnych hodnôt ktoré od lesa, ale aj od ich vlastníkov, správcov a obhospodarovateľov očakáva verejnosť t.j. občianska spoločnosť. Súčasťou tohto cieľa by malo byť aj vytvorenie podmienok pre fungujúce agrolesníctvo. Agrolesnícke systémy sú systémy využívania pôdy, v rámci ktorých sa na tej istej pôde spája pestovanie stromov a extenzívne poľnohospodárstvo.

Odporúčané riešenie:

Hlavným zámerom v tomto ciele je vybudovať silný koncept udržateľného lokálneho ekonomického rozvoja s uplatnením inovácií a podporou konkurencieschopnosti bioekonomiky v odvetví lesného hospodárstva. Silné prepojenia medzi hospodárstvom, spoločnosťou a životným prostredím v bioekonomickom prostredí budú mať pozitívny vplyv na hospodársky rast, zvýšenie konkurencieschopnosti a vytváranie nových pracovných miest najmä vo vidieckych oblastiach. To bude mať pozitívny vplyv na miestne komunity, ale súčasne aj výrazný pozitívny ekologický efekt pri riešení problémov súvisiacich najmä so zmenou klímy, so sekvestráciou uhlíka. Bude vytvárať ďalšie pozitívne ekologické prínosy vo forme produkcie obnoviteľných biomateriálov na báze dreva, a iných ekologicky priaznivých tovarov a služieb pochádzajúcich z lesa.

Takýmto postupom sa zabezpečí aj ďalší rozvoj cirkulárnej bioekonomiky, zahŕňajúci ekosystémové služby, aktívne požadované občianskou spoločnosťou. Súčasne sa posilní odolnosť a vitalita suchozemských ekosystémov, čo prispeje k zmierneniu negatívnych vplyvov a ničivých faktorov, deštruujúcich lesné ekosystémy, ako sú lesné požiare a epidémie škodcov či chorôb lesných drevín.

Naštartovať indikovaný pozitívny proces si vyžaduje najmä dlhodobú intervenciu do lesov ohrozených a poškodzovaných suchom a následne podkôrnym hmyzom v najviac postihnutých oblastiach Slovenskej republiky. Súčasne je nutná aj masívna podpora pri formovaní lesa odolného voči klimatickým zmenám a poskytujúceho udržateľný nárastu produkcie z lesa a s tým súvisiacich príjmov v rámci efektívneho riadenia prírodných zdrojov. Rovnako dôležitá bude aj intervencia, prispievajúca k ochrane biodiverzity, k zlepšeniu ekosystémových služieb, zachovanie biotopov a života v krajine.

Naplnením tohto cieľa bude vyžadovať realizáciu nasledovných strategických krokov:

- je nutné posilniť sociálno-ekonomickú štruktúru vidieckych oblastí,
- nevyhnutne sa musí zintenzívniť starostlivosť o životné prostredie a implementovať opatrenia v oblasti klímy,
- lesnícky a agrolesnícky sektor treba modernizovať prostredníctvom podpory a spoločného využívania poznatkov, inovácií a digitalizácie v pôdohospodárstve a vo vidieckych oblastiach a podnecovať ich zavádzania,
- podporovať udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov, ako sú voda, pôda a vzduch,
- aktívne prispievať k ochrane biodiverzity, zlepšiť ekosystémové služby a zachovať biotopy,
- aktívnou politikou štátu, legislatívnymi a finančnými nástrojmi prispievať k adaptácii lesov na zmenu klímy, v rámci toho podporovať aj rozsiahlejšie využívanie energie z obnoviteľných zdrojov,

- uľahčiť podnikateľskú činnosť malých a stredných podnikov vo vidieckych oblastiach a motivovať mladých farmárov aby sa zmiernilo vylúďňovanie vidieka,
- podporovať zamestnanosť, rast, sociálne začlenenie a miestny rozvoj vo vidieckych oblastiach prostredníctvom podpory bioekonomiky a udržateľného lesného hospodárstva,
- podporovať agrolesníctvo ako ďalší z funkčných nástrojov podpory rozvoja vidieckej krajiny,
- vytvoriť funkčný mechanizmus na obnovu cca 450 tis. ha poľnohospodárskej pôdy (porastenej nežiadúcou vegetáciou), nezaevidovanej v LPIS a vylúčenej zo systému SAPS zriadením agrolesníckeho farmárstva najmä z prostredia neštátnych vlastníkov lesov,
- zlepšiť postavenie pozemkových spoločností, ktoré obhospodarujú cca 25% lesov SR tým, že im štát zverí do správy a nakladania (§10, zákona č.97/2013 Z. z.) podiely na spoločných nehnuteľnostiach s tým, že výnosy z týchto podielov musia spoločnosť investovať do obnovy a pestovania lesov.

CIEĽ 7: VYTVORENIE VEREJNÝCH POLITÍK, PODPORUJÚCICH VYUŽÍVANIE DREVA AKO EKOLOGICKEJ, TRVALO SA OBNOVUJÚCEJ SUROVINY, VRÁTANE VEREJNÝCH POLITÍK, KTORÉ ZVÝHODNIA SPOTREBU A POUŽÍVANIE DREVA VO VEREJNÝCH PROJEKTOCH OPROTI KONKURENČNÝM MATERIÁLOM Z NEOBNOVITEĽNÝCH ZDROJOV

Pri verejných politikách zameraného na lesné bohatstvo SR musí byť rešpektovaná a zohľadnená vysoká ekologická užitočnosť dreva ako suroviny, ktorá sa trvalo udržateľne obnovuje, je ekologická a má univerzálne použitie. Systematické využívanie nezávislých certifikačných schém lesov ako dôveryhodného, medzinárodne rešpektovaného a efektívneho spôsobu na hodnotenie procesov pri trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov.

Odporúčané riešenie:

Drevo je charakterizované ako ekologická, trvalo sa obnovujúca surovina s vysokým ekologickým benefitom. Jej využitie je výrazne širšie ako je len výroba polotovarov či úžitkových predmetov a tovarov z dreva (produkty drevárskeho a nábytkárskeho priemysel). Drevo má potenciál nahrádzať ekologicky nevhodné materiály a suroviny ako napr. plasty, fosílna palivá. Preto strategické smerovanie a podpora spracovateľského priemyslu musí byť orientované najmä na cieľ redukovať ekologicky nevhodných materiálov – plasty, ropné produkty, fosílna palivá a pod. a cielene zvyšovať dopyt po produktoch lesa. V tomto smere je nutné podporovať investície do rozvoja komplexného spracovania dreva z domácej produkcie a diverzifikácie existujúcich spracovateľských kapacít, zavádzať technológie, zvyšujúce efektívnosť využívania drevnej suroviny a finalizáciu spracovania smerom k výrobe inovatívnych

produktov s vysokou pridanou hodnotou s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti drevospracujúceho priemyslu.

Pestovanie lesov, ťažba dreva a obchod s drevom by mali podliehať ekologicky orientovanej certifikácii a dôveryhodnému sledovaniu pôvodu dreva. Certifikované drevo a produkty z neho vyrobené v ekologicky certifikovaných procesoch, najmä podľa Národného štandardu trvalo udržateľného obhospodarovania lesov, by mali byť zvýhodnené vo verejných projektoch (nákupy verejnej a štátnej správy, štátne zákazky a pod.) oproti necertifikovaným produktom a konkurenčným materiálom z neobnoviteľných zdrojov. Je potrebné iniciovať vznik verejných politík nákupu dreva a výrobkov z dreva a papiera na národnej úrovni a úrovni samospráv, čo vytvorí predpoklady pre tvorbu zelených nákupných politík v súkromnom sektore a zvýšenie dopytu po certifikovanom dreve a výrobkoch z dreva v celom dodávateľskom reťazci z lesa až po konečného spotrebiteľa.

CIEĽ 8: VYTVORENIE POLITICKÝCH A EKONOMICKÝCH PODMIENOK PRE ROZVOJ „ZELENEJ EKONOMIKY“, VRÁTANE INOVÁCIÍ A KOMPLEXNÉHO SPRACOVANIA DREVA

Optimálny zdravotný stav lesných spoločenských skupín, produkcia drevnej suroviny a iných produktov a tovary pochádzajúce z lesa, ako aj ekosystémové služby zviazané so starostlivosťou o les, sú rozhodujúcimi faktormi pre efektívnu „zelenú ekonomiku“ a pre jej prínosy k rozvoju vidieka.

Odporúčané riešenie:

Nevyhnutnou podmienkou pri napĺňaní strategických cieľov je mať neustále na pamäti dôležitosť lesnej krajiny nie len pre občiansku spoločnosť, ktorá do lesov prichádza využívať ekosystémové služby, ale najmä pre občanov a daňových poplatníkov, ktorí v rurálnej krajine reálne žijú a ich ekonomické a sociálne istoty sú úzko viazané na vidiecke prostredie (lesná a poľnohospodárska pôda). Ide najmä o aktivity súvisiace s inováciami v lesníctve a drevospracujúcom priemysle s cieľom urýchliť prechod na zelené hospodárstvo založené na princípe cirkulárnej ekonomiky a využívaní bioproduktov pri dodržiavaní zásad trvalo udržateľnosti. Z pohľadu znižovania dopadov globálneho otepľovania sa jedná predovšetkým o zlepšenie kaskádového využitia dreva, zvýšenie miery recyklácie, výrobu produktov s dlhou dobou životnosti (drevené stavby), ktoré predlžujú dobu viazanosti uhlíka v dreve a efektívne využívanie biomasy na výrobu energie.

Súčasne však tieto ekonomické aktivity vidieckeho obyvateľstva nesmú byť v protiklade či mať negatívny dopad na environmentálnu politiku EÚ (ktorá je záväzná aj pre SR – „spoločná environmentálna politika EÚ“). Preto je nutné v rurálnej krajine uprednostňovať ekonomické prístupy definované ako “zelená ekonomika” a súbežne

rešpektovať politiku EÚ v oblasti rozvoja vidieka (aj táto politika EÚ je záväzná pre SR – „spoločná poľnohospodárska politika EÚ“), čo napomôže k tvorbe zelených pracovných miest a zlepšenie ekonomickej a sociálnej situácie miestnych obyvateľov.

CIEĽ 9: ZVÝŠENIE KVALITY TERCIÁLNEJ SFÉRY, SÚVISIACEJ S OCHRANOU LESNÉHO BOHATSTVA

Zvýšenie úrovne odborného školstva a vedy v oblasti ochrany prírody, lesníctva, ekológie, spracovania a využitia dreva, krajiny tvorby a pod.

Odporúčané riešenie:

Zabezpečiť plne funkčný a prepojený vzdelávací systém pozostávajúci z stredných odborných učilíšť, stredných odborných škôl a vysokých škôl produkujúci potrebný počet absolventov pre výkon robotníckych povolání a technicko-hospodárskych povolání.

Vzdelávanie by malo byť výrazne komplexnejšie, a malo by reflektovať úzky a prepojený vzťah medzi lesom a občianskou spoločnosťou, medzi lesníctvom a ochranou prírody a medzi ekologickými možnosťami lesnej krajiny a požiadavkami občanov na ekosystémové služby, ktoré je obhospodarovaný les schopný poskytovať, ako aj na využívanie a spracovanie produktov a tovarov pochádzajúcich z lesa a pod. Práce v lese sa môžu vykonávať len odborne spôsobilými osobami vlastiacimi potrebné doklady alebo pod ich trvalým dohľadom.

Na úrovni učňovského školstva a stredoškolského vzdelávania sa odporúča využívať systém duálneho vzdelávania.

Vytvoriť efektívny systém prepojenia vedeckých kapacít medzi ochranou prírody a lesníctvom, a tým vytvárať spoločné vedecko výskumné výstupy realizovateľné v praxi. Tento prístup môže viesť k odstraňovaniu bariér a nedorozumení medzi komunitou lesníkov a ochrancov prírody pri riešení odborných tém. To bude súbežne garantovať aj tvorbu efektívnych mechanizmov pre implementácie výsledkov vedy a výskumu v reálnej praxi ochrany a zveľaďovania lesného bohatstva štátu.

Podporovať aktivity a rast „Technologickej platformy les – drevo v SR“ pri naplňaní „Vízie 2040 pre európsky lesnícko-drevársky sektor“ vypracovanej Lesníckou technologickou platformou v Bruseli. Vízia zdôrazňuje význam obhospodarovania lesov ako základu produkcie dreva a ekosystémových služieb a ich využitia v kontexte transformácie spoločnosti od fosílny ekonomiky smerom k bioekonomike. Vízia reflektuje „Parížsku klimatickú dohodu“ a aktívne prispieva k naplňaniu „OSN Agendy 2030“ v ôsmich z jej 17 trvalo udržateľných cieľov.

V zmysle návrhu štátneho programu výskumu a vývoja na roky 2019 - 2023 s výhľadom do roku 2028 sú zámerom nasledovné oblasti:

- Efektívne spracovanie drevnej suroviny. Zámerom tejto oblasti je zefektívnenie kaskádového využívania a efektívne spracovanie celého objemu domácej drevnej suroviny jej transformáciou na výrobky novej generácie v moderných produktových líniiach s vysokou pridanou hodnotou, vrátane implementácie najnovších metód recyklácie.
- Inovatívne technológie výroby papierových, biopolymérových a kombinovaných obalov. Výskum bude zameraný na recyklovateľné, biologicky degradovateľné, kompostovateľné obalové materiály a inteligentné obaly pre výrobky spotrebnej elektroniky, chemického, farmaceutického a potravinárskeho priemyslu. Zámer vychádza z plánovaného zvýšenia výroby papierových a bioplastových obalov na Slovensku.

CIEĽ 10: PRIEREZOVÝ CIEĽ

Pri realizácii všetkých strategických cieľov rešpektovať :

A.) OSOBITOSTI SÚVISIACE S VLASTNÍCKYMI PRÁVAMI K LESU, OSOBITNE PRI OBMEDZOVANÍ OBHOSPODAROVANIA LESNÉHO MAJETKU NAJMÄ NEŠTÁTNYCH VLASTNÍKOV

Odporúčané riešenie:

Pre zabezpečenie demokracie a práv súvisiacich so súkromným vlastníctvom je nutné pri implementácii rozhodujúcich dokumentov a legislatívnych nástrojov súvisiacich s lesom rešpektovať rozdiel medzi súkromným resp. spoločensstevným vlastníctvom lesov a štátnym (verejným) vlastníctvom lesov.

Na lesných pozemkoch neštátnych vlastníkov lesov sa lesy využívajú podľa záujmov vlastníka lesa. Ak v neštátnych lesoch požadujú občania (štát) nejaké služby, spojené s lesom, musia za tieto služby zaplatiť trhové ceny - napr. aj za chránené územia, ktoré slúžia občanom SR či EÚ. Optimálnym riešením môže byť aj zmluvná starostlivosť – zmluva medzi vlastníkom lesných pozemkov a štátom. Vlastník lesných pozemkov vykonáva činnosti, ktoré od neho štát v tejto súvislosti požaduje (napr. činnosti potrebné pre zabezpečenie ochrany prírody) a štát mu za to platí primeranú „trhovú“ cenu.

Nevhodným riešením je výkup lesných pozemkov štátom. Je to nesprávne a nemorálne najmä, ak sa na vlastníka najskôr vyvíja nátlak (napr. tým, že sa najskôr jeho lesný pozemok vyhlási za vtáčie územie so zásadnými obmedzeniami, bez súhlasu vlastníka) a potom sa mu ponúka odkúpenie pozemku za symbolickú cenu. V mnohých prípadoch aj nájom (odovzdanie užívania na dlhší čas) nie je vhodnou formou najmä tam, kde vlastník na ostatnom území bude hospodáriť, pretože územie

si vyžaduje integrovaný prístup a viacerými obhospodarovateľmi môže dochádzať ku konfliktom.

Na lesných pozemkoch vo vlastníctve štátu (t. j. vo vlastníctve všetkých občanov SR) sa les využíva podľa záujmu občanov a v súlade so štátnou lesníckou politikou resp. štátnou environmentálnou politikou, resp. v súlade s politikou pre ochranu lesného bohatstva Slovenska.

B.) RELEVANTNÉ POŽIADAVKY OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI (VEREJNOSTI - DAŇOVÝCH POPLATNÍKOV) NA EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY, POSKYTOVANÉ LESOM, DO VŠETKÝCH ROZHODUJÚCICH LEGISLATÍVNYCH, FINANČNÝCH A REALIZAČNÝCH NÁSTROJOV NA IMPLEMENTÁCIU „STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO VYUŽÍVANIA LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA“

Odporúčané riešenie:

Rešpektovanie oprávnených požiadaviek záujmových skupín občanov, ktorí chcú využívať les a lesnú krajinu na realizáciu svojich hoby aktivít – turistika, cyklistika, poľovníctvo, automobilový šport, rekreačné aktivity, pod. Pre tieto aktivity v prvom rade vytvorí legislatívne rámce, rešpektujúce ekologické, vlastnícke, lesnícke a iné obmedzenia súvisiace s využívaním lesa na konkrétne aktivity. Následne by mala byť vykonaná funkčná typizácia lesných území t. j. vymedzenie území, kde by sa jednotlivé skupiny aktivít mohli (dali) realizovať, Až potom môže vzniknúť skutočne uspokojivý stav využívania lesa na rôzne záujmové aktivity, požadované občanmi. Takáto funkčná typizácia sa musí premietnuť aj do platnej legislatívy. Súčasne pre napĺňanie ekosystémových služieb pre verejnosť vytvorí schému financovania z verejných a súkromných zdrojov.

C.) VÝZNAM OCHRANY PRÍRODNÝCH HODNÔT SÚVISIACICH S LESNÝMI EKOSYSTÉMAMI DEFINOVANÝCH V SPOLOČNEJ POLITIKE EÚ PRE OCHRANU PRÍRODY

Odporúčané riešenie:

Vzácne a cenné lesné spoločenstvá a ich komponenty (najmä rastliny a živočíchy), ktorých význam pre občiansku spoločnosť je nepopierateľný a nenahraditeľný, musia byť zachované a chránené v rozsahu, ktorý požaduje spoločná environmentálna politika EÚ.

D.) NEVYHNUTNOSŤ CIELAVEDOMÉHO A CIELENÉHO ODSTRAŇOVANIA/ZMIERŇOVANIA PRÍČIN HYNUTIA LESOV VPLYVOM KLIMATICKÝCH ZMIEN

Odporúčané riešenie:

Na národnej, ale aj celoeurópskej úrovni stanoviť a systémovo podporovať opatrenia, zamerané na dynamizáciu zelenej ekonomiky, viazanie emisných plynov prostredníctvom dreva a znižovanie emisií z fosílnych palív. V lesoch zaviesť systémové finančné nástroje štátnej politiky na podporu pestovania lesov odolných

voči klimatickým zmenám. Zmena klímy predstavuje v súčasnosti najväčšiu výzvu pre celú ľudskú spoločnosť, pri čom vplyv zmeny klímy má najväznejšie dopady práve na lesné ekosystémy následne aj na komunity previazané s lesom ekologicky, ekonomicky aj sociálne.

5. OPATRENIA NA REALIZÁCIU CIEĽOV STRATÉGIE

A. *Politické rozhodnutia*

- a) Deklarácia Vlády SR, že Vláda SR považuje lesné bohatstvo Slovenskej republiky za jeden z rozhodujúcejších pilierov pre zabezpečenie trvalo udržateľného života na Slovensku a preto mu bude venovať mimoriadnu pozornosť, ktorej výsledkom je príprava, schválenie a implementácia „Štátnej politiky pre ochranu lesného bohatstva Slovenskej republiky“.
- b) Integrácia vzájomne prepojených odvetví do jedného samostatného ministerstva. Ide o odvetvia ochrany prírody, odvetvia lesného hospodárstva, odvetvia vodného hospodárstva a odvetvia spracovania dreva do jedného samostatného ministerstva a tak vytvorenie uceleného systému riadenia týchto ťažiskových odvetví, ktoré vzájomne spolu úzko súvisia, sú funkčne prepojené, vzájomne sa ovplyvňujú a preto si vyžadujú jednotne (spoločné) riadenie.

B. *Legislatívne opatrenia*

- a) Vytvoriť nový „Zákon o ochrane a využívaní lesného bohatstva Slovenska“, vychádzajúceho zo súčasného Zákona o ochrane prírody a krajiny a súčasného Zákona o lesoch. Nový zákon musí byť optimálnym spojením týchto dvoch právnych noriem s tým, že musí právne garantovať všetky rozhodujúce ciele ochrany prírody, ako aj všetky rozhodujúce ciele ochrany lesného bohatstva, efektívneho využívania tovarov a služieb pochádzajúcich z lesa, ako aj požadovaných ekosystémových služieb, vrátane spôsobov ich financovania.
- b) Nová legislatíva musí tiež v plnom rozsahu reflektovať zložité majetkové vzťahy k lesnej pôde a k lesu. Preto akékoľvek opatrenia z hľadiska ochrany prírody na neštátnom, ale aj na štátnom lesnom majetku sa musia realizovať iba po predchádzajúcom rokovaní s majiteľom resp. správcom lesnej pôdy, po splnení jeho požiadaviek na finančnú kompenzáciu, resp. po vzájomnej zmluvnej dohode o inom riešení vzťahu – napr. zmluvná ochrana a pod.
- c) Súčasťou novej legislatívy musí byť aj vyriešenie otázky jednotnej štátnej správy ochrany prírody a ochrany lesného bohatstva a súvisiacich kontrolných nástrojov a mechanizmov, brániacich vzniku škodlivého experimentovania pri rozvoji vidieka a rezortizmus, najmä sektoru pôdohospodárstva a životného prostredia .
- d) Lesné bohatstvo štátu t. j. lesný pôdny fond vo vlastníctve štátu, musí mať zdefinovaného jediného správcu takéhoto majetku, a to bez ohľadu, na aký účel budú tieto lesy využívané, bez ohľadu na ekosystémové služby, ktoré poskytujú. V takomto prípade by bol najvhodnejším správcom jediný štátny subjekt na správu

lesov – LESY Slovenskej republiky, čo predpokladá integráciu LESY SR š. p., VLM Pliešovce, Štátne lesy TANAPu a LPM Ulič do jedného právneho subjektu na princípe korektnosti a vzájomného rešpektovania sa existujúcich subjektov. V tomto zmysle legislatívne upraviť osobitné postavenie štátneho podniku LESY SR s primeranou autonómiou voči stranickým štruktúram a exekutíve.

- e) Nová legislatíva musí obsahovať komplexný organizačný, finančný a legislatívny návrh riešenia problémov, ktoré spomaľujú transformáciu vlastníckych a užívateľských vzťahov k lesným pozemkom, vrátane náhrad podľa zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov, pričom umožní variantné riešenie užívania roztrúsených, resp. marginálnych podielov lesnej pôdy vo vlastníctve SR a pri nakladaní s pozemkami alebo ich podielmi v nezistenom vlastníctve.
- f) zriadiť **Fond solidarity pre zdravie lesov Slovenska**, v rámci ktorého sa budú sústreďovať a používať finančné prostriedky bezprostredne nevyhnutné na financovanie odstraňovania škôd z prírodných katastrof (vietor, sucho, námraza, zosuvy) a obnovu poškodených lesných ekosystémov a súvisiacej infraštruktúry (lesná cestná sieť, rekreačná infraštruktúra).
- g) Zmeniť daňovú a odvodovú politiku štátu vo vzťahu k subjektom, poskytujúcim ekosystémové služby, definované v novej legislatíve.

C. Finančné mechanizmy

- a) Starostlivosť o “ PRODUKČNÉ POLYFUNKČNÉ LESY“ t. j. lesy prednostne určené na produkciu dreva a iných tovarov a služieb, pochádzajúcich z lesa bude v plnom rozsahu financovaná z výnosov predaja tovarov a služieb pochádzajúcich z takýchto lesov (obchod s drevom, výnosy z poľovníctva, iné tovary a služby pochádzajúce z takýchto lesov). Pritom táto starostlivosť musí zahŕňať všetky náklady, súvisiace s princípom prírode blízkeho obhospodarovania lesov. Finančná podpora ďalších aktivít v takýchto lesoch (zvýšený ekologický prístup, služby pre občanov, vzdelávacie programy a iné) môžu byť financované aj zo zdrojov SR alebo z fondov EÚ, ale len prostredníctvom projektových podpôr.
- b) Výnosy zo štátneho lesného majetku nesmú byť zaťažené odvodom do štátneho rozpočtu (a takto vytvorené finančné zdroje ŠR následne spotrebované na priame platby pre poľnohospodárske podnikateľské subjekty), ale tieto finančné zdroje musia byť využité pre rozvoj lesného bohatstva štátu a na podporu ekologizácie starostlivosti o lesov, patriacich všetkým občanom SR.
- c) V daňovej a odvodovej politike štátu voči neštátnym subjektom znížiť ich finančné zaťaženie (napr. umožniť reinvestíciu dane do lesa, oslobodenie od dane z príjmov pri predaji dreva, ktoré sa dosiahli mimoriadnou udalosťou v lese pri odstraňovaní škôd

na majetku, umožniť tvorbu rezervy na lesnú pestovnú činnosť do roku plánovaného začatia výchovnej ťažby - prvej prebierky, zo zákona oslobodiť od dane z pozemkov hospodárske lesy poškodené prírodnou katastrofou). Zabezpečiť, aby pri schvaľovaní účtovnej závierky Slovenského pozemkového fondu bola každoročne časť hospodárskeho výsledku Slovenského pozemkového fondu vytvoreného platbami súkromných obhospodarovateľov lesov za lesy vo vlastníctve štátu a s nezisteným vlastníctvom im vrátená na cielené financovanie.

- d) Starostlivosť o „LESY PRIORITNE URČENÉ NA PLNENIE EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽIEB PRE OBYVATEĽOV“ je financovaná zo zdrojov žiadateľa o takéto služby (nárokové skupiny), v osobitných prípadoch, t. j. v prípadoch keď žiadateľom o takúto službu je Slovenská republika sa tieto služby financujú zo štátneho rozpočtu ako služby vo verejnom záujme.
- e) Náklady na starostlivosť o „LESY CHRÁNENÉ A OCHRANNÉ“, vrátane zmluvnej ochrany, kompenzácií a náhrad za obmedzené vlastníckych práv či užívania takýchto lesov, ako aj iné kompenzácie či náhrady, sa hradia v plnom rozsahu zo štátneho rozpočtu (zdroje príslušného ministerstva ktoré požaduje ochranu alebo chránenie lesného územia), ako aj z finančných zdrojov EÚ vyhradených na ochranu prírody.
- f) Lesné bohatstvo Slovenska je rozsiahlym zdrojom biodiverzity vzácnych druhov, spoločenských a ekosystémov a patrí v tomto k absolútnej špičke medzi krajinami Európskej únie. Pri tom poskytuje toto ekologické bohatstvo nie len daňovým poplatníkom Slovenskej republiky, ale všetkým obyvateľom Európskej únie. Preto je nevyhnutné, aby Slovenská republika presadila v Európskej únii samostatný finančný program na podporu, monitorovanie a zveľaďovanie lesných ekosystémov na Slovensku, ako jedného z najvýznamnejších rezervoárov biodiverzity druhov a biotopov celej Európskej únie vo voľnej prírode. Slovenská republika poskytuje túto mimoriadne vzácnu ekosystémovú službu celej Európskej únii a preto túto činnosť musí EÚ financovať samostatným programovým modelom.
- g) Efektívne využívanie novovytvoreného „**Fondu solidarity pre zdravie lesov Slovenska**“ na podporu opatrení smerujúcich najmä k adaptácii lesov na klimatickú zmenu, ich revitalizáciu, aby čo najefektívnejšie plnili funkciu sekvestrácie uhlíka a v neposlednom rade aj na podporu obnovy lesov poškodených a zničených prírodnými katastrofami.

Pre ďalšie formovanie systému ekonomického zabezpečenia spoločenskej objednávky na funkčné úžitky z lesov ako aj samotného financovania ochrany a manažmentu lesného bohatstva SR možno efektívne využiť aj vedecko-výskumný materiál vypracovaný kolektívom autorov NLC Zvolen - Moravčík, M., a kol., 2009: Implementácia systematiky, hodnotenia a oceňovania funkcií lesa v riadiacom legislatívnom a plánovacom procese. In ČABOUN a kol.: Výskum, klasifikácia a uplatňovanie funkcií lesa v krajine. (Výskumná správa.) NLC, LVÚ Zvolen 2009.

6. NÁVRH ČASOVÉHO HARMONOGRAMU IMPLEMENTÁCIE STRATEGICKÝCH CIEĽOV

Implementáciu strategických cieľov by bolo vhodné rozdeliť do skupín podľa obsahu a definovať časový rámec realizácie jednotlivých strategických cieľov v období rokov 2020 - 2028. Posledné dva roky, t. j. 2029 – 2030, využiť na zhodnotenie efektívnosti implementácie „Stratégie trvalo udržateľného využívania lesného bohatstva Slovenska“ a na optimalizáciu tejto stratégie.

PRIEBEŽNE POČAS TVORBY STRATÉGIE

- **Rešpektovanie subcieľov A, B, C, D obsiahnutých v prierezovom celi 10 – vlastníctvo k lesným pozemkom, požiadavky občianskej spoločnosti, ochrana prírodných hodnôt, vplyv klimatickej zmeny**

Ťažisková záujmová skupina: *Vlastníci a správcovia lesného majetku, verejnosť, všetky nárokové skupiny*

- **Zvýšenie úrovne odborného školstva a vedy v oblasti ochrany prírody, lesníctva, ekológie, spracovania a využitia dreva, krajiny tvorby**

Ťažisková záujmová skupina: *verejnosť, vzdelávacie inštitúcie, vedecko – výskumné inštitúcie*

PRÍPRAVA STRATÉGIE - ROKY 2020 až 2023

- **Vytvorenie „dokumentu“ jednotnej štátnej politiky pre ochranu lesného bohatstva štátu s názvom „ŠTÁTNA POLITIKA PRE OCHRANU LESNÉHO BOHATSTVA SLOVENSKA DO ROKU 2050“**

Ťažisková záujmová skupina: *všetky ťažiskové záujmové skupiny súvisiace s lesom a lesnou krajinou ako sú ochrancovia prírody (štátna aj NGO) lesníci, majitelia a správcovia lesného majetku, certifikačné schémy (napr. PEFC), vodohospodári, drevospracujúci priemysel, podnikatelia, ktorých činnosť súvisí s tovarmi a službami pochádzajúcimi z lesa, alebo súvisí s ekosystémovými službami, poľovníci, turisti, cyklisti, reprezentanti iných voľnočasových aktivít, vedecko-výskumné a vzdelávacie inštitúcie, vidiecke obyvateľstvo, široká verejnosť a pod.*

IMPLEMENTÁCIA STATÉGIE - ROKY 2024 až 2028

- **Jedno centrum pre manažment lesného bohatstva štátu**
Ťažisková záujmová skupina: všetky ťažiskové záujmové skupiny, súvisiace s lesom a lesnou krajinou
- **Jeden zákon na ochranu a využívanie lesného bohatstva štátu**
Ťažisková záujmová skupina: všetky ťažiskové záujmové skupiny, súvisiace s lesom a lesnou krajinou
- **Jedna štátna správa na ochranu lesného bohatstva**
Ťažisková záujmová skupina: všetky ťažiskové záujmové skupiny, súvisiace s lesom a lesnou krajinou
- **Ranking dôležitosti funkcií lesa a ekosystémových služieb**
Ťažisková záujmová skupina: ochrana prírody, lesníctvo, poľovníctvo, vodné hospodárstvo, krajinárstvo, drevospracujúci priemysel, energetika, reprezentanti voľnočasových aktivít a pod.
- **Zmena kategorizácie lesov a spôsobu obhospodarovania lesov**
Ťažisková záujmová skupina: lesníctvo, ochrany prírody, drevospracujúci priemysel
- **Kritická revízia a následná zmena siete chránených území**
Ťažisková záujmová skupina: ochrana prírody, vlastníci a správcovia lesných pozemkov, lesníctvo, ENGO a pod.
- **Vyformovanie stabilného verejného a súkromného sektora lesného hospodárstva**
Ťažisková záujmová skupina: štátne lesy, neštátne vlastníci lesov, verejnosť a pod.
- **Vytvorenie verejných politík podporujúcich drevo ako ekologickú trvalo sa obnovujúcu biosurovinu.**
Ťažisková záujmová skupina: hospodárska sféra, spracovatelia dreva, producenti dreva, environmentalisti a pod.
- **Implementácia a rozvoj „zelenej ekonomiky“**
Ťažisková záujmová skupina: hospodárska sféra, ekologické zoskupenia, lesnícko-drevársky sektor, vedecko-výskumné a vzdelávacie inštitúcie, verejnosť a pod.
- **Zvýšenie kvality terciárnej sféry, súvisiacej s lesným bohatstvom štátu**

Ťažisková záujmová skupina: vzdelávacie inštitúcie, ochrana prírody, lesníctvo, drevospracujúci priemysel, vedecko-výskumné inštitúcie, verejnosť a pod.

HODNOTENIE A OPTIMALIZÁCIA STATÉGIE- ROKY 2029 až 2030

- **Hodnotenie skúseností s implementáciou „Stratégie“ v praxi a jej optimalizácia**

Ťažisková záujmová skupina: všetky ťažiskové záujmové skupiny, súvisiace s lesom a lesnou krajinou, ako sú ochrancovia prírody (štátni aj NGO), lesníci, majitelia a správcovia lesného majetku, certifikačné schémy (napr. PEFC), vodohospodári, podnikatelia, ktorých činnosť súvisí s tovarmi a službami pochádzajúcimi z lesa, alebo súvisí s ekosystémovými službami, poľovníci, turisti, cyklisti, reprezentanti iných voľnočasových aktivít, vedecko-výskumné a vzdelávacie inštitúcie, vidiecke obyvateľstvo, široká verejnosť a pod.

7. ZÁVER

Vytvorením a implementáciou „Štátnej politiky pre ochranu lesného bohatstva Slovenska“ je možné dosiahnuť niekoľko strategických a pre spoločnosť mimoriadne dôležitých cieľov a to najmä:

1. Ukončia sa dlhotrvajúce spory medzi lesníctvom a ochranou prírody, ktoré frustrujú obidve tieto komunity a traumatizujú spoločnosť.
2. Vytvorí sa jednotný systém riadenia ochrany prírody a lesov, jednotná štátna správa a efektívny kontrolný systém garantujúci dodržiavanie princípov ochrany prírody a dodržiavanie princípov ochrany lesného bohatstva štátu, vrátane plnenia ekosystémových služieb pre daňových poplatníkov.
3. Zabezpečí sa zásadné zlepšenia stavu slovenských lesov, a to najmä najzraniteľnejších horských lesov.
4. Zabezpečí sa dôsledná a efektívna ochrana prísne chránených území vrátane možnosti uplatniť aj bezzásahový režim v lesoch lokalizovaných v prísne chránených územiach.
5. Zabezpečí sa ochrana ostatných dôležitých chránených území s tým, že sa vytvorí kategória lesov ochranných a chránených a lesov prioritne určených na plnenie ekosystémových služieb pre obyvateľstvo, v ktorých sa bude starostlivosť o lesy realizovať prostredníctvom Programov starostlivosti, zameraných na konkrétne ekosystémové služby.
6. Požiadavky spoločnosti na drevo ako ekologickú, trvalo sa obnovujúcu surovinu a požiadavky podnikateľských subjektov na prístup k zdrojom pre „zelenú ekonomiku“ (drevospracujúci priemysel, chemický priemysel, energetika, a pod.) garantujú produkčné - polyfunkčné lesy (prednostne určené pre produkciu dreva), ktoré budú obhospodarované trvalo udržateľným spôsobom s uplatňovaním princípov prírode blízkeho obhospodarovania.
7. Lesné bohatstvo štátu bude prispievať k ekologickým, ekonomickým a sociálnym istotám obyvateľov Slovenska s osobitným pozitívnym vplyvom na vidiecke komunity, keďže Slovensko je výrazne rurálnou krajinou.
8. Občania ako daňoví poplatníci majú právo uplatňovať svoje požiadavky na ekosystémové služby poskytované lesníctvom a právo využívať tieto služby. Garantovať to bude fakt, že starostlivosť o lesy určené pre ekosystémové služby budú

financovaná zo zdrojov žiadateľov o takéto služby, alebo zo štátneho rozpočtu ako služba vo verejnom záujme.

9. Jednoznačne zadané financovanie starostlivosti o lesy podľa účelu, na ktorý sú prioritne určené, vnáša poriadok a spravodlivosť do terajšieho nesystémového fungovania financovania starostlivosti o lesy. Zavádza sa systém – kto si službu objednáva, ten za ňu aj platí.
10. Implementácia „Štátnej politiky pre ochranu lesného bohatstva Slovenska“ bude súčasne garantovať aj trvalo udržateľné využívanie lesného bohatstva Slovenska, čo znamená, že súčasné generácie odovzdajú svojim deťom a vnukom lesy v priaznivom stave. Tieto lesy budú schopné poskytovať ďalším generáciám obyvateľov Slovenska a EÚ všetky dôležité funkcie, ale aj požadované ekosystémové služby.

POUŽITÉ LITERÁRNE ZDROJE

1. Čaboun, V., Moravčík, M., Tutka, J.: Výskum, klasifikácia a uplatňovanie funkcií lesa v krajine, Správa pre záverečnú oponentúru úlohy výskumu a vývoja, 2009, NLC Zvolen.
2. ENVIROSTRATÉGIA 2030 – Zelenšie Slovensko - Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, september 2018, MŽP SR.
3. Moravčík, M., Novotný, J., Toma P., 2007: Národný lesnícky program SR.
4. Moravčík, M. a kol.: Vízie, prognózy a stratégie lesníctva na Slovensku, 2009, NLC Zvolen.
5. Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ: pre lesy a drevospracujúci priemysel Oznámenie komisie Európskeho parlamentu COM(2013) 659 final/2, 2014, EU, Brussels.
6. Program NATURA 2000.
7. European Forest-based Sector VISION 2040.
8. The new European consensus on development - 'OUR WORLD, OUR DIGNITY, OUR FUTURE' – EU, 2017, Brussels.
9. The 2030 Agenda for Sustainable Development¹ (2030 Agenda), september 2015, United Nations, New York.
10. Moravčík, M., Kovalčík, M., Sarvašová, Z., Schwarz, M. : Implementácia systematiky, hodnotenia a oceňovania funkcií lesa v riadiacom legislatívnom a plánovacom procese. 2009, NLC Zvolen, 102 s.